

MISSZIÓI LAPOK.

Evangélikus egyházi, bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

„Micsoda az ember, hogy megemlékezel róla? vagy az embernek fia, hogy meglátogatod őtet? Noha őtet valamennyire kisebbé teremtetted az angyaloknál: mindazáltal dicsőséggel és tisztességgel megékesítetted őtet: Tetted őtet minden te kezeidnek munkáin úrrá, mindeneket vetettél az ő lábai alá.“
Zsoltár 8, 5—7.

„Bizonyoságot tett pedig valahol egy ember, ezt mondván: Micsoda az ember, hogy megemlékezzél ő róla: vagy az embernek fia, hogy szemeidet reája vessed? Kevéssé tettéd alábbvalóvá őtet az angyaloknál: dicsőséggel és tisztességgel koronáztad meg őtet és a te kezeidnek mivein úrrá tettéd őtet. Mindeneket vetettél az ő lábai alá. Mert mivelhogy néki mindeneket birodalma alá vetett, semmit sem hagyott el, ami néki birodalmába nem vettetett volna. De még most nem látjuk, hogy néki mindenek birodalma alá vettettek volna. De ama Jézust látjuk, hogy dicsőséggel és tisztességgel koronáztatott meg, ki egy kevés ideig az Angyaloknál alább alázta volt magát az ő halálában való szenvedésre nézve: hogy az Isten kegyelméből mindenekért megkóstolná a halált.“ Zsid. 2, 6—9.

Már a legrégebbi időkben az egyház e Zsoltár fölé eme szavakat írta: *Jövendölés Krisztusról és az ő országáról, szenvedéséről és dicsőségéről.* Éppen ezért a szentírásnak minden igaz és helyes magyarázója ezen Zsoltárt ily szempontból magyarázza s *kell* is nékik, ha csak elbizakodottságukban az új testamentomot hazugsággal illetni nem átallják. Mert hiszen a Zsid. 2, 6—9 és I. Kor. 15, 27. ezen Zsoltárt határozottan Krisztusra vonatkoztatják. Az ember, kiről Isten megemlékezik és az embernek fia, kit meglátogat: a mi Urunk Krisztus, Istennek fia, ki szűz Máriától való születése által valóságos emberré lett és éppen azért magát földi életpályáján emberfiának nevezi. Ezen Isten és

Emberfiáról jövendöl most a Zsoltár, hogy őt Isten szent akaratából *egy rövidke időre* Isten elhagyja, t. i. Isten, az Atya őt a halálba és kárhozatba taszítja. De Isten csak *rövidke időre* távozik el tőle, Isten nem hagyja őt a halálban és kárhozatban, hanem *dicsőséggel és tisztességgel megékesíti*. Hiszen lehetne-e fenéségebb dicsőség és lehetne-e drágább tisztesség, mint hogy a megholt és elkárhozott: győzedelmesen lép elő a halálból és pokolból, átváltozott dicsőségben feltámad, diadalmasan megy fel a mennyekbe s a Felségnek jobbjára ül a magasságban. Ekként lett ő a *mindenható Isten kezeinek munkáin úrrá, mindenek vettetvén az ő lábai alá*. Mert Krisztus ettől fogva nem csak Ura és feje az ő egyházának, hanem egyszermind a mennynek és földnek is Ura és Királya. Ámde mivel Krisztus Istennek fia, az Atyától öröktől fogva származott, valóságos Isten az Atyával és Szentlélekkel egyetemben öröktől fogva, vajjon nem öröktől valának-e már mindenek az ő lábai alá vetve? Isten csak feltámadása után tette volna őt mindeneknek Urává? Bizonytal, mint Isten, ő öröktől fogva Ur és Király mindenek fölött s nem volt szükség arra, hogy csak most tétessék azzá. De mint *Istenember* Urrá és Királylyá csak feltámadása óta lett, miután ő mint Istenember az emberekért szenvedett és meghalt. Mert miként az ő istensége emberségével együtt szenvedett és csak is szenvedése, halála és vérének hullása lett a teljes és tökéletes váltságdíj a világ minden bűnéért, ekként az ő embersége is részt vett istenségének minden dicsőségében s az ég és föld feletti isteni uralkodásban. És ha most hittel tekintesz fel az ő dicsőségének trónjára, ha ő hozzá, mint egyetlen Üdvözítődhöz és Megváltódhöz imádkozol, ő ama Istenember, a Jézus Krisztus, valóságos Isten és valóságos ember, kinek legyen dicsőség mindörökké! S ép az oly drága, oly kedves, oly szívet megragadó, s az tesz oly vidámmá s oly boldoggá, hogy az én drága Üdvözítőm az ő istenségének trónján éppen úgy, mint halálának s kárhozatának mélyén az én Istenem és az én testvérem. Most már minden én imádásom és imádságom alkalmával szívem szivére s keblem keblére helyezhetem s én megvigasztalódom általa, mint egy boldog gyermek. Szünetedése mitsem érne, ha istensége emberségével együtt nem szenvedett volna; megdicsőülése mit sem használna, ha embersége istenségével együtt meg nem dicsőülne.

Az újtestamentomból vett fenti idézetünkből látjuk, miként magyarázza meg a Szent-Lélek Krisztusról az újtestamentomban azt, amit az ótestamentumban Krisztusról megjövendölt. Mert *illendő vala*, mondja utóbb az apostol az idézett helyek után, „*mert illendő vala, hogy az, akiért mindenek vagynak, sok fiakat a dicsőségbe vivén, az ő üdvösségöknek fejedelmét a szenvedések által szentelné fel.*“ Ez egyszersmind felelet ama kérdésre: vajjon Isten az ő végtelen bölcsességével miért nem talált más útát, hogy a bűnös világot megváltsa, csak eme borzalmas utat, hogy az ő egyszülött fiát kezesül és helyettesül, váltságdíjúl az emberek bűnéért halálra és kárhozatra adta? A felelet itt meg van adva: *Illendő vala az Atyához.* Nem volt tehát más illendő út, mint éppen ez. Minden más út, nem lett volna méltó a megsértett isteni felséghez. Nincs más alkalmas, illendő váltságdíj, hogy a megsértett végtelen isteni Felség kiengeszteltessek, mint Istenfiának eme végtelen áldozata. És Istennek eme Fia másként áldozattá nem lehet, mint hogy emberré leve. Katekizmusunk azt mondja! Isten ment a szenvedéstől és haláltól. Ha tehát Istennek szenvednie és meghalnia kellett, ez csak akkor történhete meg, ha Isten az emberséggel szétválaszthatatlanul egyesül, hogy ekként vele együtt az emberségben szenvedjen. Mivel azonban Isten Krisztus emberségében vele együtt szenvedett, éppen azért Krisztus áldozata oly erővel bír, hogy mint gyülekezeteink éneklék: Krisztus vérének egyetlen kicsinyke cseppecskéje az egész világot megtisztíthatja s az ördögnek tor-kából kimenteni, kiszabadítani képes. Így tartotta Isten az Atya illendőnek a mi üdvösségünknek fejedelmét a szenvedések által tökéletessé tenni. Midőn a Zsoltár így szól: Krisztust *Istent elhagyta* s Pál apostol azt mondja, hogy *kevésbé tette alábbvalóvá őtet az Angyaloknál*, úgy itt nincs ellenmondás, de viszont mást sem akar kifejezni. Mert midőn Krisztus a halálnak és kárhoznak szenvedését hordozá, akkor Istentől s az Angyaloktól el volt hagyatva. Annak, kit Isten elhagy, az Angyalok sem szolgálhatnak. Amint azonban a halálnak és kárhoznak szenvedéséből feltámadva, dicsőséggel és tisztességgel megkoronáztatott — az angyalok ismét megjelentek szolgálni néki. Mert a Jüda törzséből származó orozslán legyőzte azt. Ha ekként látjuk, mibe került Jézusnak a mi megváltatásunk s mily drága áron mentett meg és szabadított ki minden mi bűneinkből, az ördögnek és halálnak

hatalmából, ha betekintünk a szeretetnek ama megmérhetetlen mélyébe, mellyel Krisztus minket szeretett, valóban itt kell felkiáltanunk Pál apostollal: „Nagy áron vétettünk, azért dicsérjük Istent testünkkel és lelkünkkel, melyek az Uréi“ és ismét: „Átkozott az, ki az Ur Jézus Krisztust nem szereti!“

Louis Harms után:

Rédei Károly.

Veszteségeink.

Kassai lelkésztestvérünk évről-évre lelkiismeretes pontossággal összeállítja a felekezetek népesedési mozgalmának mérlegét. Évről-évre kinos fájdalommal töltik el szívünket a kérlelhetetlen statisztika rideg számai: pusztulunk-veszünk! Nem elég, hogy hitünk testvérei ezrivel keresnek jobb megélhetést túl a tengeren, kiknek tekintélyes százaléka mindörökre elveszett hazai evangélikus Sionunk számára: ritkuló sorainkat vakmerő következetességgel — félre dobva törvényt, kormányrendeletet — a papizmus is gyengíti. Én csodálom az érthetetlen jelenséget! Egyház, melynek fundamentuma a hamisítatlan Isten Ige, Feje maga a Megváltó, szervezete az emberileg elképzelhető legigazságosabb s legtökéletesebb: a testvériségen alapuló demokratizmus s ily tökéletes jellemezések mellett mégis egyre pusztulunk — egyre veszünk! Mért?

Bizonynyal sokat vetettünk és értünk mi is, juhaink pásztorai, midőn a kellő szorgalommal, a kellő lelkiismeretességgel nem jártunk utánna a reánk bizott nyájnak — de pusztulásunknak egyéb, milyen járó okai is vannak. A mi dolgunkra mig visszatérek.

Mindenekelőtt tapasztalati tény, hogy a vallás a tömeg szeméi előtt nem bír azzal a minbussal, mondjuk mennyei értékkel — mint oly lélek előtt, ki Istenben él s vallását saját lelkében megtisztítva minden földi salaktól, eszményi tisztaságra emelte. A tömeg, a mindennapi ember előtt a vallás ép úgy forgalom tárgya, mint bármely más anyagi tárgy, melyet a kellő pillanatban saját érdeke, még pedig anyagi érdeke céljából ép úgy értékesít, mint pld. a ruháját, vagy a házat. Szóval a kitérésnek, vagy mondjuk az evangélikus egyházhoz való hűtlenségnek nem minden esetben, sőt talán a legeslegritkább esetben szívbeli meggyőződés az oka, de egyes egyedül: az önérdék.

Egy házam diasporiális. Hiveim egyesével-kettesével szétszórva Hont-megyé déli részének egész területén bigott katolikus tömegben laknak. Mi sem természetesebb, minthogy gyakran van fájdalmas alkalmam hitehagyókat lelkészi irodámban fogadni. Anélkül egyik se távozik, hogy tövéről-hegyére áttérésének okait ne kutatnám. Elhagyandó evangélikus egyházát kivételével egy se ócsárolta.

Ime. Egy szép tavaszi nap, kijövet a templomból — vasárnap volt — három férfi várt a paplak előtt. Egy úrféle fiatal ember s két idősebb

paraszt forma. Rövid habozás után előadták jövetelük célját: a fiatal ember ki akar térni! Időt vettem magamnak s jó félóraig faggattam: miért akar hűtlenné lenni evangélikus egyházához — de őszinte, megnyugtató feleletet nem voltam képes tőle kicsikarni. Elbocsátottam embereimet azzal, hogy két hét elteltével újból jelenjenek meg. Két hét se telt el s már is jött a fiatal ember „kiséret“ nélkül, sugárzó arccal, hogy így-amúgy, meggondolta a dolgot s nem fog kitérni. Kérdésekre azzal felelt, hogy egy róm. kath. asztalosnál segéd volt. A mester neki ígérte leányát, ha kitér s társul veszi maga mellé. De a múlt héten a mesterrel valami csekélység felett összeveszett, ő fölmondott, a parthie vissza ment s ő nem talál már okot, a miért az evangélikus egyházból kitérne! — Nem is tette. Tőlünk elment Komáromba, hová ajánló levéllel láttam el ottani esperesünkhöz s több vallásos tárgyú könyvecskét is átadtam neki. Esete azonban élénken bizonyítja, hogy a hitelhagyás motivuma a legtöbb esetben az önérdek. Mihelyt ez szétfoszlik: a hithűség is épen marad.

A kitérés eseteiben eddigi tapasztalat azonban egyetlen egy eset fordul elő, midőn hívünk azért lett róm. katholikussá, mert gyerekkorától kezdve kath. szellemben nevelkedett, kath. iskolába, templomba, gyónáshoz járt — úgy, hogy csak külsőleg, névleg volt evangélikus. Az illető vizesréti születésű, vegyes házasságból származott — mint eseléd egy szórványomhoz tartozó községbeli rom. kath. legénynyel megismerkedett, az nőül vette s lehozta egy tiszta kath. családban, oly községbe, hol legfeljebb 4—5 evang. lélek lakik!

Ily esetekben a lélekvesztés oka nem a lelkipásztorban keresendő. Ily esetekben, ha a hitelhagyás érdekből, vagy tudatlanságból történik, vagy magán a hitelhagyón, vagy annak szülőin keresendő az odium.

Vannak azonban esetek, midőn a kitérés oka a római katolikus papság féktelen lélekhalászatára vezetendő vissza. S azt hiszem, ezektől szenved legtöbbet evangélikus egyházunk. Szinte kézzel fogható, mint koncentrálják össze összes erejüket eme kitünő urak, hogy a hol csak lehet — szép szóval, csábítással, anyagi segélyezéssel hiveinket hálójukba kerítsék. Hiszen a proselyta szerzés sokszor munkálkodásuk legfőbb célja, hivatásuk koronája!

Az állami anyakönyvek bevezetése előtt az elkeresztelés a szórványon, gyakran a filiákban is, napirenden volt. Voltak eseteim, hogy evangélikus apának a fia a törvényes rendelkezés ellenére katolikus templomban megkereszteltetett, kath. hitben nevelkedett s 18 éves korában beállított, hogy ha száz törvény is evangélikusnak mondja, ő nem akar az maradni, mert a szíve a kath. anyaszentegyházhoz vonzza, melyben nevelkedett.

Egy Bezbruchy nevű sári-sápi születésű, esztergomi cipész azért lett katolikus egész családjával, mert — egyébként közepes tehetségű — gimnázista fiát az esztergomi piarista gimnáziumban stipendiumokkal elhalmozták, ami a szülőknek hízelt, holott azelőtt az evang. gimnáziumban egy fillérenyi támogatást sem nyert!

Ez a törvényes rendelkezésnek sutba dobásával való s mérhetetlen kincsnek térítési felhasználásával való proselytafogdosás. Ily esetek szintén nem ritkák a multban s nem ritkák a jelenben sem! Utóbbi esetben még megtorlásról sem lehet szó, mert a gonosz célt ügyesen leplezik az érdem(?) jutalmazásával!

És — hadd lássuk a jelent!

A reversalisok révén százakat veszünk évről-évre. Se a kitérés, se az elkeresztelés révén annyi lelket nem veszítettünk a multban, mint a mennyit most a törvény betartásával veszítünk! A mérleg egyházunkra kezdettől fogva passiv.

Tagadhatlan, hogy ennek oka egyrészt abban rejlik, mert a coelibatus szabadságának örvendő kath. clérus e téren is fűrgébben mozog, mint mi evang. lelkészek.

És ne higyük — távolról sem, hogy a reversalisok azért positiv eredményiek a róm. kath. egyházra nézve, mert a köznép előtt az egyház valami nagy becsben állana. A legtöbb esetben a tudatlanság az oka, melyet a plébános — esküvő előtti gyónáskor a maga előnyére szinte megdöbentő ügyességgel kiaknáz!

A multkoriban eskettem egy vegyes párt. A férfi kath. volt, a nő evangélikus. A szokásos együttes jelentkezés alkalmával (hirdetés céljából) egészen önkéntelenül elmondja a vőlegény, hogy még a járásbirósághoz is kell menniök, mert a plébános úr azt mondta neki: mint hogy a polgári házasságkötés kötelező, a vegyes házások a házasság megkötése előtt kötelesek a járásbiróság előtt megjelenni. A járásbíró úr pedig, ki legtöbbször katolikus ember s lekötöztette a plébános úrnak már tudja, mit csináljon a hozzája utasított lelkekkel. Ezek a szigorú úrtól való félelmükben észre se veszik, hogy leendő gyermekeiket mind a kath. anyaszentegyház karjaiba vetették. — Én egyszerűen elhültem emberem közlésére s természetesen igyekeztem az ügyet helyes világításba helyezni.

A példa azonban tanulságos, hogy mily raffinált ügyességgel gyűjti a clérus a rá nézve kedvező reversalisokat!

Nem kevésbé fontosak egyházunk veszteségének előidőzésénél az *elkeresztelések* is. Annál is inkább, mert róm. kath. gyülekezet sokkalta több van hazánkban, mint evangélikus, a róm. kath. részről való elkeresztelés tehát sokkal gyakrabban fordul elő, mint az evang. egyház részéről való.

Ne ámítsuk magunkat! Az állami anyakönyvek nem semmisítették meg az elkeresztelés körül való visszaéléseket, de annak zsilipjeit azok nyitották meg valójában a mi evang. egyházunk végtelen kárára. S itt bámulattal állok meg a a róm. kath. clérus tudománya előtt, mellyel a köznép pszichológiáját oly végtelen finomsággal kezeli. Ehhez mi evang. papok nem értünk. A nép pszichológiájának ismerete nekünk terra incognita! Jól tudja a clérus, hogy nem a törvény adja meg a felekezeti jelleget, de első sorban a keresztelés s az ezáltal feltételezett s megalapozott, irányított nevelés. Százszor lehet az anyakönyvi bejegyzés, hogy a gyermek „evangélikus“ — ha kath. pap keresztelte s kath. hitben nevelkedett —

soha sem lesz belőle más, mint katolikus s 18 éves korában, vagy nősülés alkalmával szívesen hozza meg egyházának azt a csekély áldozatot, hogy formailag is kitér az evang. egyháztól, melynek sohasem volt, tényleges tagja — dacára a törvényes bejegyzésnek!

Én félek a jövőtől. Félek, hogy tömegesen jelentkeznek majd elkeresztelt fiatalok 10—15 év múlva a kitérésre.

Az elkeresztelés pedig a törvény oltalma alatt teljesen ártatlan szinben történik, hiszen a plebános vigasztalhatja az aggódó szülőket, hogy a gyermekük a törvény értelmében evangélikus!

Résen legyünk!

Az áttérési statisztikát kedvezőtlenül befolyásolja egyházunkra nézve a *hitoktatás* elhanyagolt volta is. Különösen a szórványban. Hitoktatásunknak az egész vonalon meg vannak a maga hibái— de a diasporában egyenesen megdöbbentő az e téren észlelhető könnyelműség. Elöttem fekszik cs... i buzgó tisztársam levele. A tanulságos sorok hiven tükröztetik vissza közegyházi állapotainkat a vallástanítás terén, s így hangzanak: „A leányegyházakban nincsen felekezeti iskola; de van H.-ban állami és Sz.-ón r. kath. Mindkettőben elégtelen a hitoktatás — mit évek óta hajtogatok, de hiányzik a jobb tanításhoz szükséges pénz! Mindkét hely megérdemelné a gondozást, mert 24—28 között változik az ev. tankötelesek száma. K.-t, a többi szórvánnyal nem is említem! Azok hitoktatásban egyáltalán nem részesülnek, sőt legtöbbször konfirmációi tanításra sem jön. Szülőivel jön az urvacsorájához, vagy ahol lakik, ott veszi föl a kath. szentséget.“

Hasonló állapotokat találtam a Szepességben, hol egyes egyházaknak pld. Iglónak érzékeny veszteségei vannak a szórványban a vallástanításnak *régebbi időkben* történt elhanyagolása miatt. Jól emlékszem, hogy Szepes-Sümegegyen egy családból 5 gyermek lett r. katolikus, mert soha evang. vallásoktatásban nem részesültek s evang. egyházuk tanítását, egyházi szokásait sohasem ismerték! S azt hiszem, ehhez hasonló esetek közegyházunk egész területén gyakoriak.

Ezek fájdalmas veszteségeink okai. S látván ezt, ne okozza senki az evang. lelkipásztorokat a nyáj pusztulásáért, mert az okok jórészt működési körükön kívül esnek, hová gyenge kezük nem ér el. Aki önérdékből cserél vallást: a papra nem hallgat; aki vallása titkait nem ismeri: ott lehet hibás a pap, de nagyobb hibás az egyén, ki nem igyekezett vallása tudományát papjánál megismerni. Hogy taníthassa a lelkész szóvárványában élő hívőjét, kinek létezéséről nem is tud; — a róm. kath. papság szemérmetlen lélekhaláztatásával szemben tanácstalanul állunk, mert mi az egyenes, az őszinte eljárást szeretjük — ők pedig a ravaszkodás, a hamisság, a törvénytelenesség girbe-görbe ösvényeit kedvelik; a vallástanítás hiányait pedig egy ember megszüntetni nem képes — itt az egyetemes egyház segítségére van szükségünk.

Mégis azt hiszem, ez általános csapással szemben Sion őrei apathikusan viseltetnek s kiki a maga körében nem teszi erejéhez mérten mindazt, amit a baj csökkentésére tehetne! Mert nem állunk fegyvertelenül!

Védő fegyvereink természetesen egyes-egyedül Isten igéjének fegyvertárából kerülhetnek ki, mert mi Istenországának munkálásánál az igazság védelmében se a hamisság ösvényére nem léphetünk — mint teszik a róm. kath. papok, — sem a világi hatalommal nem szövetkezhetünk, mert Isten országa nem e világból való s a szellemi ország a szivekben van.

Leghatalmasabb fegyverünk kell, hogy legyen: a hamisítatlan isteni Ige, melyet intenzívebben kell hirdetni, még pedig menten mindenféle emberi bölcseségtől és világi színezetű kérdéstől. S az Ige, mely Luther idejében egymaga reformálta a világot, ma is képes mozgásba hozni a kedélyeket, mert az Istennek beszéde élő és ható, sőt hathatóbb minden két élű fegyvernél; és elhat az akaratsnak és az elmének, a tagok egybekötöttetésének és a velőknek oszlásáig és megítéli a gondolatokat és a szívnek indulatit (Zsid. 4, 12).

Nem elég azonban az Igét a szószékről hirdetni: be kell vinni a családba. Minden lelkipásztor hasson oda saját gyülekezetében, hogy a *házi istentiszteletek*, melyek hajdan minden gyülekezetünkben megtartattak, ki ne vesszenek, sőt megújultan visszaállíttassanak. Az istenfélő élet, az evangéliumi öntudat alapja ezekben van lerakva, mert a templombajárás manapság faluhelyen is mindinkább kegyes szokássá válik, de ahol a hívek otthonukban is imádják és dicsőítik az Urat — ott van Istennek népe! E cél elérését a buzdító templomi beszédeken kívül nagyban előmozdítja a lelkész, ha Istennek Igéjét nyomtatványok által is beviszi a családokba. Vallásos tárgyú *traktátusok. képek* (Luther stb.), emléklapok — mind erősítik a vallásos szellemet a családban. S ahol ez erős, ott az önérdek prozelytát a róm. kath. egyháznak nem fog szerezni.

Ha a lelkész ily irányban szórványát is meg akarja munkálni, mint ahogy kell is, a szórványban lakó személyes ismerőse nélkül ez nem fog sikerülni. Magam igyekszem nagy kiterjedésű szórványom minden községében 1—1 evang. ismerőst szerezni, a mi esetleges funkcióknál vagy más úton-módon könnyen sikerül, kinek révén Istennek Igéjét leginkább nyomtatványok, Bibliák útján a szórvány többi evang. lakói között is elterjesztem. Ily módon szórványbeli hiveinket is erősíthetjük a hitben, istenfélelemben s az evang. egyházhoz való hűségben. Fontosnak tartom a szórványban különösen a váltanokról szóló könyvecskék elterjesztését. Szükségünk volna e téren egy párbeszédés váltani könyvecskére.*)

Vegyes házasságok esetén természetesen hivatali kötelességünk a kellő tapintattal a reverzális megszerzését egyházunk javára szorgalmazni s ha ez nem sikerül, legalább oda hatni, hogy a születendő gyermekek nem szerint neveltessenek.

A szórványbeli gyermekek hitoktatásánál, melyekből idővel a legtöbb perselytát fogja szerezni a terpeszkedő klerikálizmus: tanácstalanul állunk.

*) Németnyelvű szórványokban való terjesztésre kiválóan alkalmas a hitéért elűzött salzburgi bányász Schaitberger József „*Evangelischer Sendbrief*“ e. könyve. Szerkesztő,

Pénz nincs. Munkaerő nincs.*) Segédlelkész koromban sokat forgolódtam a szórványban, hol a hitoktatást, — mivelhogy a páter az iskolai tantermet e célra megtagadta — egy magánházban végeztem. Nekem is kijárt bőven a gúnyból, de házigazdáinkat szinte kimarták a faluból s ha egyházi énekeket énekeltünk, esodánkra járt a fanatizált kath. tömeg. Hitben gyenge hivünk a gúnyolódás terhe alatt — mely a kath. egyház hiveinek kezdettől fogva specialitása — megrokkanna, s ott hagyná egyházát. S mégis az Úr parancsára ott is le kell vetnünk a hálót. Reméljük, hogy az államsegély itt is támogatni fog törekvéseinkben. Reméljük, hogy az egyházi adó-teher alól fölszabaduló hiveink annál buzgóbbak lesznek az áldozatkészségben s nem fog Torzsa egymaga állani a diasporában az áldott: „Konfirmendusok otthonával“. Egyedül a reménységnek örvendezünk egyházunk jelenlegi súlyos helyzetében. Es hisszük, hogy az Igazság győzni fog! Hiszük, hogy eljő Istennek országa — bármennyire hátráltatják eljövetelét az Antikrisztus és „felkent“ hada.

. . . A népek tengerén zajgó vész és zúgó vihar között sem esünk kétségbe, mert: Erős várunk az Ur Isten!

Hontbörzsöny.

Mayer Pál.

Harms Lajos (Louis).

Irta: Steinacker Roland.

A lutheránus egyház különös charismája, isteni adománya, hogy oekumenikus jellege mellett mégis össze tud forni minden népegyéniséggel. és pedig azért, mert nem külsőségekben, szervezetben, alkotmányban, kultuszban keresi az összekötő kapesot, hanem a hitben, Isten ígéjének tiszta tanításában. E charisma megtestesülését mintegy szemlélhetjük Harms Lajosnál, a ki születésének századik évfordulójánál épen úgy megérdemli a megemlékezést az egyház és misszió barátai körében, mint Löhe és Wichern. Méltón sorakozik mint harmadik melléjük. Ő is a mult század egyházi újraébredésének kiváló alakja, oszlopa a lutheránus hithűségnek s a hittérítési munka, a külmisszió egyik legsikeresebb előharcosa. Míg Löhe a szellemi arisztokracia s fenkölt egyháziasság, Wichern a modern élet emberének mondható, addig Harms az egyszerű földmivesnek és pedig különösen szűkebb hazájának a lüneburgi pusztá (Heide) népének képvi-

*) A dunántuli egyházkerület az államsegély tekintélyes részét fordítja a hitoktatás díjazására, úgy hogy az ezen kerületben az állami s más felekezeti iskolákban, valamint a diaszporális vidékeken is meglehetősen szervezve és rendezve van. Sürgősen szükséges; hogy amennyiben ez még meg nem történt volna, a többi kerület is szervezze ezt az ügyet s ne riadjon vissza a legmesszebbmenő áldozattól sem ezen a téren, Azonkívül minden kerületben fel kell állítani legalább egy, lehetőleg árvaházzal egybekötött konfirmendus otthonot s alkalmazni kell a diaszpóra lelki gondozására s a benne való hitoktatás végzésére kerületenként 1—2 utazó lelkészt. Ha óriási diaszporánk érdekében meg nem teszünk mindent, ami csak erőnkől telik, úgy az agresszív ultramontanizmussal szemben itt fogjuk elveszteni a csatát.

selője volt. Egész egyéniségével mélyen gyökerezett az eredeti szász (Niedersachsen) fajban (habár csak atyai révén volt e faj fija, mert anyja thüringiai származású volt.) Löhe és Wichern is szerették szűkebb hazájukat és fajukat, rajtuk is meglátszik a frank és a hamburgi népjelleg, sőt Wichern ugyanazon szász faj fia mint Harms. De ez nem domborodik ki náluk oly mértékben mint Harmsnál, működésük és kihatásuk sem esik annyira szűkebb hazájuk korlátai közzé mint ennél. A főkülömbőség pedig az, hogy a másik kettő a város, Harms pedig a falu gyermeke volt, ő valóban a jó értelemben vett paraszt keresztyénség embere. Csak az ősapja volt ugyan paraszt (Morburg hamburgi faluban Harburg mellett), ennek fia már kiskereskedő, Harms atyja pedig lelkész, de azért Harms, aki majdnem egész életét a lüneburgi „Heide“-n vagy közeli szomszédságában töltötte, teljesen beleélte magát a lüneburgi paraszt lelkébe, vele érzett, az ő nyelvén a plattdeutsch tájszólásban beszélt.)* Megvolt benne a szász paraszt konservativismusa, szívóssága, energiája, komolysága, szigorúsága, naivsága. Ezért tudott hatni a parasztnépre és átalakította egy emberöltő alatt szülőföldének népét. Ő maga lüneburgi paraszt, a kit átalakított és megszentelt a hit és a kegyelem.

Harms 1808. május 5-én Walsrode kis lüneburgi városkában született, ahol atyja iskolai rektor és másodlelkész volt. 1817-ben atyja Hermansburgba jutott lelkésznek és ez lett a kis Louisnak, ki második fia volt tiz fiugyermeke közül, igazi hazája. Szigoruan nevelték a szülői; atyja kiváló tanférfi volt s kosztosokat tartott és így fia, ki kiváló szellemi s különösen emlékező tehetséggel volt megáldva, a celle-i gymnaziumon is bevált, a mint azt az érettségi bizonyítványa mutatja, mely azonban felemlíti, hogy mint szónok kevésbé tűnik ki, legalább külsőleg.

1827-ben Göttingenbe ment, hogy theológiát tanuljon. Tanárai (Eichhorn, Pott, Plank, Lücke) nem hatottak rá, a rationalizmus nem nyújtotta lelkének az élet kenyerét, azért inkább a könyvtárból tanult, philosophiát, természettudományt, s különösen nyelveket, nem csak a régi népek nyelveit, beleértve a sanscritot és az ónémetet, hanem az angol, francia, olasz, spanyol sőt új görög nyelvet is. E közben habár igen erkölcsös és tiszta életet élt majdnem az atheizmusig jutott, fel is akart hagyni a theológiával, de atyja, habár szintén a rationalizmus neveltje volt, nem engedte, hanem a Bibliára utalta. És tényleg a Biblia olvasásánál kezdődött benne a hitélet, a

*) Ha hívei közül valaki irodalmi nyelven szólította meg, azt felelte: Min Kind lat uns man plattdütsch snacken un bi uns Wis lliwen dat is dat Best, azaz: Fiam, beszéljünk csak alnémetül (plattdeutsch dialektusban) és maradjunk szokásunknál, ez a legjobb. Azt is mondta: Első sorban keresztyén vagyok, de azután lüneburgi testestől lelkestül [Nächstem dass ich ein Christ bin, bin ich ein lüneburger mit Leib und Seele] semmi országot széles e világon nem becsülök annyira, mint a lüneburgi pusztát és Hermansburg a legszebb és legbájosabb falu benne. Hazájának multját kutatta és ösmerte és történetéből mesterileg [B. Goldene Aepfel in silbernen Schalen] tud mesélni népének, kezdve Hermann Billung, Hermansburg alapítójától. Már mint gyermek lelkesült Tacitus germaniáján s a régi germánok őseinek erkölcein.

megtérés, egyetemi éveinek a végén. János. evang. 17, 3. verse győzte meg a lelkét s mutatta meg neki az üdvözítőt. Első theol. vizsgája után (a beadott predikáció még teljesen a rationalismus vulgaris álláspontján van) házitánitónak Lauenburgba ment, Linstrow kamarás házába. Itt megerősödött a hite és nemsokára ő volt az ottani hívők kis seregének vezetője. Meglátogatta a beteget, foglyokat, könyveket terjesztett, prédikált is többször, különösen pedig felkarolta a misszió szent ügyét, megalakította a lauenburgi misszióegyesületet, mely az északnémet (később bremai) misszióval volt összeköttetésben. Ezen években Harms teljesen a pietizmus utain járt, ezért habár lutheránusnak vallotta magát, a missziónál a hitvallásra nem volt tekintettel. Ebben később megváltozott, a mint általában az új hitélet Németországban a múlt század első felében pietistikus, interconfessionalis volt s csak lassanként fejlődött tovább határozott felekezeti s egyházi állásponthoz.

A második theol. vizsgán (1833) már teljesen a hitből való megigazulás tanát hirdette a predikációjában, a mi a vizsgálóknak semmiképen sem tetszett, sőt a harmadik vizsgán egy más beszéd elkészítését követelték. Azt is helytelenítették, hogy nem tartotta magát kidolgozott szövegéhez, hanem lelkesedésében mást prédikált, mint amit leirt. Németországban a végzett theologusok (candidatusok) az esperesek (ott szuperintendens a nevük) felügyelete alatt állanak. Hölty szuperintendens, a kihez Harms utalva volt, azt mondta róla: „Őszintén bevallom, még nem láttam fiatal embert, a ki így teljesen testestül-lelkestül hivatásának szenteli magát és a ki magának oly jelentékeny működési teret szerzett“. A candidatusi évek sokáig tartottak, de Harms jól felhasználta ezen éveket, tanulmányait folytatta és dolgozott az Isten országának terjesztésén s így előkészítette magát jövő működéskére. Az új szellem és hit, mely benne égett, nagy ellentétben állott a szülői házban is uralkodó rationalizmussal. Érthető, hogy a szülők kezdettől fogva aggódtak fiukért, a ki annyira a „mystizismusba“ mélyedt. Midőn egyszer Lauenburgból tanítványaival az ünnepekre szülei házába látogatott, anyja nem bírta magát tartóztatni s könnyezve ezt kérdezte tőle, vajjon igaz-e az, hogy elhagyta őseinek hitét? Erre Harms mosolyogva átölelte anyját és azt mondta: Anyám, hiszel-e te a mindenható Istenben ég és föld teremtőjében? Hiszel-e egyszülött fiában a Jézus Krisztusban stb. az apostoli hitvallás végeig. Az anyja azt felelte, igen s erre Harms azt mondta: látod ez az én hitem is, a melyért élek és halok. Így megnyugtatta anyját. Atyja is intette, hogy mérsékelje magát, de azért nem zavarta fiát hitében.

1839-ig Harms Lauenburgban maradt, aztán szülői házába visszatérve fél évig atyjának segített prédikálással és tanítással, 1840-ben pedig ismét mint házitánító ment és pedig Lüneburgba, a hol még nagyobb sikerrel működött a szószéken és a cura pastoralisban, mint azelőtt Lauenburgban. Különösen a szegényeket gondozta a lelkiekben. Több mint 60 vadházasság törvényessé vált utánjárása folytán. Egyszer megtudta, hogy egy gazdag ember egy szegény fiatal leányt üldözött. Odament s nem nyugodott addig

míg a férfi megfogadta, hogy békét hagy a leánynak. Ha predikált, a templom megtelt hallgatókkal. Áldásos működésében hirtelen megakasztotta a konzisztorium, a mely eltiltotta a szószéktől csak azért, mert a hannoveri királyné halála alkalmából a konzisztorium által előirt ima helyett szabad de megfelelőbb imát mondott. Mikor felelősségre vonták, azt felelte: A mit esek sztem s különösen a szószéken, Isten és a gyülekezet színe előtt, abba bele kell hogy fektessem benső lényemet, teljes lelkemet (da hinein muss ich mein innerstes Wesen meine ganze Seele legen), különben képmutató lennék. Egy évig távol kellett maradnia a szószéktől. Barátai kétségbe voltak esve. Ő nyugodt maradt, mert a lelkiismerete nem bántotta s bizott Istenben, a ki bizonyára meghatározta számára a helyet. Ugy látszott, hogy elkerül hazájából, meghívták Keletindióba misszionáriusnak, Éjszakamerikába rémet lelkésznek (Wyneken által) s Hamburgba misszióiskolai tanárnak. Hölty szuperintendens fáradozása azonban megmentette hazájának Harmsot. Ujra felvették a candidátusok névsorába, miután megígérte, hogy mindenben engedelmeskedni fog, a mi Isten igéjével nem ellenkezik. A lüneburgi években bővebben tanulmányozta Harms a régi lutheranus dogmatikusokat és a szymbolikus könyveket s így lassan a határozott confessionalizmus hívévé lett és az is maradt életének végéig.

1843-ban megint atyjához tért vissza és 1844. advent első vasárnapján hivatalába iktatták mint pastor collaborator atya oldala mellé és ezzel kezdődött áldásos működése Hermannsburgban, a hol már előbb megszerették a hívek prédikációi miatt. Némileg atya előkészítette volt számára a talajt. Midőn ez Hermannsburgba került, a gyülekezetet erkölcsileg teljesen elzülésben találta. Az első esküvőnél a hívek az oltár előtt pálinkáztak. A lelkész azonnal megfeddi hiveit s kijelenti, hogy ha efféle dolog ismétlődik Isten házában, ő nem esket többé! Szigorral és kitartással helyreállította így a komoly racionalizmus e képviselője egyházában a külső rendet és hozzászoktatta a híveket a rendhez és tisztességhez. Tehát itt is a törvény megelőzte az evangeliumot, előkészítette számára a talajt. Azonban az élő hitet mégis csak az evangelium hozta. Uj élete, belső átalakulása csak az ifju Harms evangeliomszerű működéséből fakadt. Atyja szívesen látta, hogy a gyülekezet szeretete fia felé fordul. És Harms nemcsak hatalmas prédikációi által hatott. Maga köré gyűjtötte azokat, a kiket prédikációjával megtérített s a kik fájdalommal látták, mily tudatlanok az Isten országának, a hit és vallás dolgaiban. Vasárnap délután felmentek Harms szobájába, a ki ott velük elbeszélgetett s kérdéseikre felvilágosította s tovább oktatta őket. Egyszerre csak a gyülekezetben szárnyra kell a hir, hogy az öreg lelkész rossz néven veszi, hogy az emberek annyira szaladnak a fia után s erre sokan elmaradtak. Mikor a lelkész ezt megtudta, maga szólította meg azokat, a kik fiához mentek s megmondta nekik, hogy mennyire örül annak, ha fiát felkeresik. Most már a látogatásokból rendes összejövetelek lettek minden szerda és vasárnap délután és este. Harms ezeken „Schlafrock“-ban és pipával a szájában jelent meg és tájszólásban beszélt a néppel, mesélt neki történeteket, a melyeket később „Goldene Äpfel in silbernen Schalen“

(arany almák ezüst tálcán) cím alatt kiadott. Később a Bibliából is olvasott s megmagyarázta utolérhetetlen népszerű módon. Azonkívül házaikban is felkereste hiveit. Ezen munkásságával teljesen átalakította gyülekezetét. Az istentiszteletek rendes és szorgalmas látogatása, házi istentiszteletek tartása, a vasárnap szigorú megünneplése s a legszigorubb erkölcsösség népszokássá lőn. Egy vizsgálat alkalmával egy vendéglős azt vallotta: „A hermannsburgi famunkások teljesen átváltoztak, nem isznak, nem káromkodnak mint azelőtt szokták, tisztességesen élnek, szorgalmasan dolgoznak s szeretettel viseltetnek egymás iránt.“ A keresztyén szeretet gyakorlásában is kitűntek. Koldus nem létezett az egyházközségben. A mellett, hogy sokat áldoztak a misszióra (Harms egy 1851-ben tartott vizitáció alkalmával ezen összeget 24.000 márkára becsüli), a perselyen kívül évente átlag 2100 márkát adtak át neki a szegények számára. Itt is beteljesült az, hogy a misszió nem árt a szűkebb kör bajainak orvoslásának, hanem ellenkezőleg használ. A hol a misszióra adnak, telik másra is, a hol a misszióra nem adunk, másra sem adunk sokat. A népelet valósággal átváltozott és pedig nemcsak Hermannsburgban hanem az egész vidéken. Távolról jöttek az emberek Harms predikációira a melyekkel népszerűség tekintetében Luther óta talán egy német egyházi szónok se vetekedhetik. Sokan a kik kíváncsiságból vagy ellenszenvvel mentek oda, nem bírtak ellentállani hatalmas beszédének. Pedig e beszédek, a melyekből a „*Missziói Lapok*“ egyet nemrég megismertettek, minden szónoki mesterkedés nélkül valók, egyszerűek, biblikusak. A mellett Harms külső kiváló szónoki tehetséggel sem bírt. Tehát csak a tiszta evangéliumi tartalom, a népszerű és konkrét kivitel és főleg a szónok egyénisége volt az, ami által ezen prédikációk oly nagy hatást tudtak elérni. Harms egész személyiségét, mély hitét, lángoló szeretetét vitte bele beszédeibe. Aztán példás élete, mely ellen legádázabb ellenségei se tudtak semmit se felhozni, csak fokozta szavainak hatását. Hatásának főtitka azonban az, hogy Harms hatalmas imádkozó volt, az imából élt, ebből szivta erejét, ez tette őt nagygyá az Isten országában. Egész működése, predikációi, cura pastoralisa, missziói munkássága az imában gyökerezett.

(Folytatása következik.)

Vedanajachen Szasztri.

Irta: **Gehring A.** misszionárius.

Hirnevet azonban mégsem missziói munkásságával szerzett, jóllehet trankebári kiképeztetése után 19 éves korában a tandsauri iskolában nyert alkalmazást. Nem hiányzott ugyan neki a tanítói tapintat, de mégis csakhamar mindjobban előtérbe lépett költői tehetsége s végre is oda vitte a fiatal tanítót, hogy kilépett a misszió közvetlen szolgálatából s egészen a költészetnek szentelte magát. Művészetét azonban teljesen Üdvözítője szolgálatába helyezte. Az ő érdeme, hogy a tamul költészet pogány formái a kereszténység számára hozzáférhetőkké lettek. Ő teremtette meg a tamul

nemzeti keresztény költészetet s ilyen módon sikerült neki, hogy az evangéliumot oly körökbe is bevihette, melyek amugy talán elzárva maradtak volna előle, vagy azt csak a fehérek tanának tartva, elutasították volna maguktól.

A tamul költők egyuttal költeményeik dallosai is, ami azért lehetséges, mivel az előadáshoz nem okvetlenül szükséges tiszta és szép hang. A fődolog az, hogy pontosan ismerjék azokat a formákat és mellőzhetlen szabályokat, melyek szerint a dalokat költeni és énekelni kell.

Amint a középkor mesterdalnokainak megvoltak különböző dallamaik s a strófa alkotásnál a legnagyobb pontossággal betartották a sokszor nagyon is komplikált szabályokat, úgy a tamuloknál is minden szigorú szabályokhoz és dallamokhoz van kötve, melyeket nem mindenki ért és használhat. Az énekelés is épen nem könnyű s megtanulása, eltekintve az egyszerűbb dallamoktól, európaira nézve majdnem lehetetlen.

Vedanájachen abban is követte népének bölceit, hogy mint ezek, ő is tanítványokat gyűjtött maga köré, hogy ezek költeményeinek előadásánál segítségére legyenek.

Csakhamar szokásba jött a tandsauri gyülekezetben, hogy egyházi ünnepeken vagy egyéb ünnepies alkalmakkor az ő énekeit adták elő. A bőjti időszakban a költő mindig Tandsaurban volt. Ekkor minden este sok keresztény, pogány és mohamedánus sereglett össze házánál, kiknek dalokban előadta Urunk passióját.

Számos keresztény és pogány barátjának önkéntes adakozása folytán családjá számára tágas házat építtethetett egy az utcára nézve nagy és széles verandával. Itt szokta énekeit előadni.

Ebben a házában fogadta Dr. Graul missziói igazgatót is, mikor ez indiai látogatása alkalmával Tandsaurba is jött. Azon hirre, hogy Dr. Graul megakarja látogatni, egész családjával ünnepi ruhát öltött s az erkélyen vártak reá. Az öreg mesterdalnok magas fapapucsban és shawllal a vállán bizalmas európai szokás szerint jobbját nyújtotta a vendége felé, míg a többi családtagok indiai módra köszöntötték: tenyerükkel a homlokukat érintve. Erre a vigkedélyű aggastyán, kinek arcvonásai már eleve is kellemes hatást gyakoroltak, házának belső részébe vitte vendégét. Ez négyszög alakú nyitott tér, köröskörül verandákkal, melyeknek belső oldalánál a szobák vannak. A verandák oszlopai koszorúkkal voltak díszítve, melyek valószínűleg karácsonytól maradtak ott. A költő pamlagfélére ült, vendégei mellette európai székekre, körülötte a padlón gyermekei és tanítványai foglaltak helyet, míg mögöttük a kíváncsiak sokasága állott. Tamul nyelven folytatott hosszabb társalgás után, kérték a költőt, adjon elő néhány vallásos éneket s Vedanájachén nem is kérette magát sokáig. Az öreg dalnok arca kigyult. Hegedü, dobok és csengetyük csakhamar kéznél voltak, s erre mindenki, ki csak hangot adhatott, elkezdett énekelni. Legszebb énekei közé karácsonyi énekei tartoznak. Miután egy ilyent elénekelték, Dr. Graul megjegyezte, hogy ő is járt Jeruzsálemben és Betlehemben. Vedanájachén nagy szemeket meresztett rá s mindenféle után kezdett kérdezősködni. Különösen azt akarta

tudni, laknak-e még zsidók Jeruzsálemben. Mert nagy szeretettel viseltetett az Úr test szerinti testvérei iránt.

Kevéssel azelőtt néhány perzsa zsidó jött volt Tandsaurba, kiket szintén elvittek hozzá. „Ti vagytok tehát a mi Urunknak testvérei? Igen, ti vagytok az igazi olajfa, mi pogányok csak a nemesített vad galyak vagyunk!” Igy szólva átölelte és megcsókolta a ritka vendégeket, kik nem tudták megérteni a költőnek eme szokatlan viselkedését. A zsidók iránt való szeretete az ezeréves birodalomról alkotott sajtáságos felfogásával függött össze. „Ha majd megint visszatértek Jeruzsálembe, a pogányok hátán fogtok nyargalni!” szólott zsidó vendégeihez a társalgás folyamán, mit azonban nem tolmácsoltak nekik.

Midőn dr. Graul körülbelül egy óra mulva megint eltávozott, az egész énekkar dalolva lakásáig kísérte, az agg költő pedig, kin tényleg bizonyos patriarchális vonás volt, kiállt az erkélyre s kezeit felemelve megáldotta a távozókat. Mit róla mondanak, az mindenesetre valóságon alapszik, ha keleti szokás szerint átfönták is a történeti magot a képzelet láncai, melyek közül a történeti igazságot csak nehezen lehet kihüvelyezni.

A mult század közepéig Tandsaurban még bennszülött királyok uralkodtak, kik azonban nem tamulok voltak, hanem a harcias mahrata törzsből származtak, mely India közepét lakja. Az utolsóelőtti király, Szerfodzsi, mint kiskorú gyermek jutott a trónra. Atyja, ki nehéz időben Schwartzban vigasztalót és segítőt talált, ebbe az önzetlen misszionáriusba, — „kit megvesztegetni nem lehetett”, — egész bizodalját helyezte. Egy ideig a kereszténységnek is kedvezni látszott. Azonban nagyon is a kéjelgés és iszákosság rabja volt s függött pogány környezetének besugásaitól, hogysem döntésre juthatott volna a dolog. Aztán meg azok a csapások, melyekkel az Isten sujtotta, sem voltak alkalmasak arra, hogy a szerencsétlen királyban az igazságnak békés gyümölcsét érlelje. Az angolokkal szövetséges tricsinopolli nábob háborut indított ellene s foglyul ejtette. Schwartz előbb felszólította, vesse el a bálványokat s lépjen az élet és igazság útjára, midőn azonban siket füleknak prédikált, azt mondotta, fél, hogy elbukik. A jóslat beteljesedett, de a király nem tért meg. Két évi fogság után ismét kiszabadult s visszatérhetett megint országába. Ezóta azonban már csak árnykirály volt ő is, utóda is. Mikor az utolsó király sok felesége mellett is férfitód nélkül halt meg, az ország az angolok birtokába ment át. Itt is beteljesedett az Irásnak ama szava: „Az igazság felmagasztalja a nemzetséget, a bűn pedig gyalázatjokra vagonja a népeknek.”

De ha a király nem lett is keresztény, halálos ágyán még sem talált érdemesebb férfit, kire fiát rábízhatta volna, mint Schwartz misszionáriust. Ő lett az új király gyámja és nevelője. Schwartz azonban sokkal lelkiismeretesebb volt, hogysem ezen befolyásos állásából a misszióknak előnyt akart volna szerezni. Nem is járt tanítása és nevelése a fiatal királynál nagyobb eredménnyel; csak annyit tudott elérni, hogy az új király jóakarólag viseltetett a kereszténység iránt. Többek között azt is szívesen látta, ha

Vedanájachen meglátogatta és előadta neki énekeit. Ismételten is gazdagon megajándékozta a költőt s havi fizetést is biztosított számára.

Egy izben a költő az özönvízről irt költeményét mutatta be. A királynak nagyon megtetszett és 100 pagódát adott érte, hozzátette azonban: „Ön zsoldomban áll. Óvakodjék attól, hogy valakit vallására térítsen“. Vedanájachen meglepetésében s a királytól való félelmében arra a kitéré feleletre ragadtatta magát, hogy hiszen ő nem keresztel meg senkit, mert ez a papoknak a dolga; ő csak jó tanáccsal szolgál. Ez nagyon közel járt a hittagadáshoz. Vedanájachen érezte is ezt s azért lelkiismerete nagyon furdalta. Könnyek között mondta: Isten adta nekem azt a tehetséget, hogy költsek és énekeljek. Mi célja van most még életemnek, ha olyan csekélységért, milyen a király adománya, ezzel a tehetséggel már nem élhetek? Mit használna a király zsoldja, ha még ma meg kellene hálnom? Erre fogta a pénzt s megint visszavitte a palotába. De nem bocsátották a király elé. A miniszter megnyugtatta s meghagyta a költő egyik tanítványának, vigye vissza a pénzt s mondja meg mesterének, hogy csak énekeljen tovább Isten dicsőségére; ezt nem tiltotta meg a király, csak ne kereszteljen; erre pedig úgy sincs hivatása.

Egyszer mikor megmondta a királynak, hogy Üdvözítőjének betlehemi születésére költeményt irt, ez arra kérte, hogy írjon egyet az ő istenének, Pülleiárnak dicsőségére is. Szomorúan, de határozott hangon felelt a költő: „Én csak az én Istenemnek zenghetek dicséretet, más istent dicsőíteni nem vagyok képes.“ Midőn a király még tovább is zaklatta, így szólt: „Én Schwartz úr tanítványa vagyok. Most 56 éves vagyok s az én Istenem mindeideig gondoskodott rólam. Midőn az új misszionáriusok jöttek s a keresztény gyülekezetben zavarokat idéztek elő azáltal, hogy a kasztkülönbségeket megakarták szüntetni, Önhöz jöttem. S Ön most arra akar kényszeríteni, hogy Isten ellen bünt kövessék el? Ha ez az akarata, jobban szeretem, ha elbocsát.“

A király meg akarta győzni, hogy az csak nem bűn, ha az ő kedvéért Pülleiárra költeményt ír. „Én nem vonakodnék a te uradnak, Jézusnak dicsőségére azonnal éneket zengeni. Nem tehetnél te is úgy Pülleiárra vonatkozólag?“ „Nagy királyom, — felelt a költő — Ön eddig gondoskodott rólam. De mit szólna ahhoz, ha én most elárulnám és más királyt szolgálnék?“ Így állott meg szilárdan Vedanájachen hite mellett s inkább akart nyomorban élni, mint Urát megtagadni.

Még mennyit lehetne említeni ezen férfiú gazdag életéből, ami mutatja, mennyire félt Istenét, ragaszkodott Üdvözítőjéhez s buzgott Isten országának terjesztéséért. Termékenységre nézve, mint dr. Graul helyesen megjegyzi, hasonló volt azon földhöz, melyen élt, mert több mint 100 mű és művecske került ki tollából. Éjjel-nappal dolgozott. Még életének utolsó napjaiban is dolgozott egy munka befejezésén, melyre különösen sok időt és gondot fordított. Ez az egész evangéliomnak költői feldolgozása, tanul evangéliom-harmónia, vagy ha úgy tetszik: tanul Heliand*).

*) Heliand szász evangéliomharmónia, mely 830 körül keletkezett s ősnémet alakban az evangéliom magvát tartalmazza.

Hosszú életének utolsó szakában, az utolsó tandsauri király — egy keresztényellenes férfit — uralkodása alatt, egészen bennszülött és európai barátainak támogatására volt utalva. Ő azonban Krisztusnak azon szavai szerint élt: Ne legyetek szorgalmatosok a holnap napról. Ha gazdag adományt kapott, házához hívta a szegényeket s megosztotta velük; ha nyomorgott, bizodalját az élő Istenbe vetette, ki a hollókat is táplálja. És soha sem szégyenült meg. Felesége ugyan többször figyelmeztette, hogy gondoljon a jövőre is. Ő azonban mindig mennyei atyjára utalt, ki nem hagyja majd őket elveszni. Egyszer, mikor szükségben volt, így fordult az Istenhez: Mindenható Atyánk! Te a pusztában 3 millió embert tápláltál, az én családom meg csak 30 személyből áll, nézz kegyelmesen e kis csapatra, bocsásd meg bűneit s add meg neki mindennapi kenyerét.

Halála nemes életéhez egészen méltó volt. Halálának napján reggel megtartotta övével a szokásos reggeli könyörgést s az apostoli üdvözlettel zárta azt be. Ez volt utolsó imája, az utolsó áldás, melyet mondott. Nemsokára nagy gyengeség fogta el s látni lehetett, hogy a 90 éves aggastyán vége elközeledett. Csakhamar sok keresztény gyűlt ágya köré, családja azonban nem türt semmi jajveszékélést. A haldokló nem akart már eledelt sem magához venni. Midőn neje megkínálta valamivel, kezével intett, hogy már nem kell semmi. Mosoly ült ki az arcán, mint olyannál, ki a mennyország boldogságát reményli elérni.

Ezekben az utolsó órákban a Szentírás vigasztaló szavai mellett különösen egyházunk szép énekei voltak azok, melyek átkisérték e földi életből az örök életbe. Egész életén át nagybecsülte a Fabricius-féle bibliát s semmit sem akart tudni új fordításról. Maga is költő lévén, meg tudta becsülni evangélikus énekeinket is, melyeket Fabricius oly szépen lefordított. Meghalt azalatt, míg egyik tanítványa Gerhardt Pál „Ó fő, teljes sebekkel“ kezdetű énekének emez utolsó versét olvasta fel: „Te légy én menedékem, Meggyötört és szegény, És erős pajzsom nékem, Halálom idején. Rád nézek — s el nem hagylak, A szívem feléd száll, És hitben megragadlak Mily édes egy halál!“

Vedanájachen azonban nemcsak énekeivel szerzett hirnevet; nem egy pogány felebarátját vitte ő a sötétségből a világosságra. Élő tanubizonyságai voltak ezek áldott munkásságának s utódaik még ma is neki köszönik, hogy családjaik a kereszténység áldásaiban részesültek.

Egyházi élet.

Belföld.

— Lelkészwálasztási miseriák cím alatt lapunk múlt számában közzétett s főleg a pesti német gyülekezet most lefolyt lelkészwálasztási ügyével foglalkozó közleményünkre Kaczián János, budapesti esperes úrtól „helyreigazító“ tartalmú hosszabb levelet vettünk, melyből közöljük a dolog lényegére vonatkozó következő részletet:

„Schranz János lelkész úrnak f. é. január 1-jével történt nyugalomba vonulása után, a január 4-én elnökletem alatt tartott presbyteri ülésen, tizennégy presbyter aláírásával ellátott amaz indítvány, hogy a 14 év óta hiven működött Broschkó G. Adolf segédlelkész meghívás útján választassék meg rendes lelkésznek egyhangulag elfogadtatott *s ajánltatott a közgyűlésnek*. A február havi presbyteriális ülésen ezen határozatot 12 szóval 8 ellenében megváltoztatták s az állásnak választás utjáni betöltését *javasolták a közgyűlésnek* s egyben élve bányakerületi lelkészválasztási szabályrendeletünk módosított 25 §-ával, mely a jelölést megelőzőleg feljogosítja az egyházakat legfeljebb négy vendégszónok meghívására — általam felkérte Scholtz Ödön, Steinacker Roland, Beyer Teofil és Dr. Walser Gyula lelkész urakat vendégszónoklataik megtartására. A felhívásnak Scholtz és Steinacker urak megfeleltek, Beyer és dr. Walser urak visszautasították. A vendégszónoklatok után a közvélemény mind erősebben Broschkó mellett nyilatkozott, amit látva az aránytalan kisebbségben levő ellenzék, úgy óhajtották a kérdést dűlőre vinni, hogy *két lelkészi állás szervezését javasolták a közgyűlésnek*. Az április 5-én tartott közgyűlésen az indítvány megtéetett, én azonban — tekintettel arra, hogy a nehéz terhek alatt nyögő egyház fővárosi viszonyainknak megfelelő tisztességes javadalmat biztosítani képtelen volt — az indítvány ellen, amennyiben az határozatba megy — kilátásba helyeztem fellebbezésemet. Így került az ügy a május 17-iki jelölő közgyűlés elé, mely a második lelkészi állás szervezését elejtette s Broschkónak — 58 szóval 11 ellenében — egyhangu jelölését határozta el, amit a június 18-án tartott választó közgyűlés is megerősített, amennyiben egyhangu lelkesedéssel 150 választó jelenlétében Broschkó G. Adolfot jelentette ki lelkészének. Ez a tényállás. Azért nem tudom honnan vette szerkesztő úr adatait, hogy a választás vezetőségét ily kiméretlen módon megbélyegezi, holott maga bevallja, hogy két hónapon át senkitől egy árvasor értesítést nem kapott a dolgok fejlődéséről s a helyzet kialakulásáról!”

Hát ezen „helyreigazítás” nem cáfolja meg, hanem mindenben csak megerősíti azt, amit hirlapi közlemények s utólagosan vett értesülek alapján a mult számban irtam. A január 4-iki presbyteri ülés egyhangulag ajánlotta a közgyűlésnek a segédlelkész meghívását a megüresedett rendes lelkészi állásra, — *de a közgyűlés nem lett eziránt megkérdezve*. A február havi presbyteri gyűlés az állásnak választás utjáni betöltését javasolta szótöbbséggel hozott határozat alapján a közgyűlésnek, — *de a közgyűlést erre nézve újra nem kérdezték meg*. Már *ugyanekkor* s nem csak a vendégszónoklatok lefolyása után április 5-én tartott közgyűlésen, két lelkészi állás szervezésére gondoltak, mert a vendégszónoklatok tartására felkérő levelekben, illetőleg a mellékelt híványkivonatokban erre *határozottan* utaltak, s így ha az elnökség egy esetleg ily irányban hozott határozat ellen fellebbezni szándékozott, ugy ezt az ügyet is a vendégszónoklatok tartása előtt kellett volna rendeztetnie. Szóval minden ugy van, ahogy azt a mult számban irtam, hogy t. i. ha mindjárt a januári vagy februári presbyteri gyűlés után megkérdezte volna az elnökség a közgyűléstől, vajlon két lelkészi állást akar-e szervezni vagy nem? s óhaj-t-e a jelölő közgyűlés előtt vendégszónoklatokat vagy nem? akkor mind ez a sok herce-hurca s a vele járó mindenféle kellemetlenség elkerülhető lett volna. Így azonban tényleg megtörtént azon, legenyhébben szólva, járatlanságból folyó tapintatlanság, hogy „vendégszónoklatot tartattak velünk ott, ahol a gyülekezet vendégszónoklatot nem is kívánt.” Ne csodálkozzék azért rajta senki, hogy az ilyen eljárás ellen nem csak a magam, hanem az egész lelkészi kar reputációja érdekében erélyes hangon tiltakoztam s ezen tiltakozásomat fen is tartom. Mert a lelkészi állás méltósága és dekoruma megköveteli, hogy a lelkészválasztás előtt álló

gyülekezetek s a választás vezetői ne játszanak a lelkészekkel, hanem csak igazán komoly esetben, s a helyzet teljes tisztázása után forduljanak, ha a legszebb módon vagyis meghívás útján tényleg nem tölthetik be a megüresedett állást, a vendégszónokláshoz.

— **Harms Lajos** születésének 100-ik évfordulója alkalmából, egyházunk ezen nagy fiának nemcsak kimerítő életrajzát közöljük, hanem örömmel mutatunk reá azon tényre, hogy Rédei Károly pusztaföldvári lelkész Harms műveinek tekintélyes részét magyar fordításban is kiadta, mire e helyen is felhívjuk olvasóink figyelmét. Így „*A pogányok megtérítésének nagy és fenséges tana*“ (Eféz. 3, 8—21) c. remek missziói prédikációról, mely a „M. L.“ f. évi 1—4. számaiban jelent meg, külön lenyomat készült, mely darabonként 30 fillérért kapható a szerzőnél s nagyon alkalmas a hívek közti tömeges terjesztésre. Ugyancsak ott rendelhetők meg Harms következő művei magyar nyelven: „*Az apostoli hitvallás*“, 180 lap, ára 1 korona 40 f; „*Szent János evangélista élete*“, 14 hosszabb népszerű írásmagyarázat, ára 2 K. Továbbá sajtó alá készen van: „*Keresztfán én szeretetem*“, 72 böjti elmélkedés; ára 2 korona. Kívánatos volna, hogy kellő megrendelés esetén Harms jubileumi évében ezen kiváló mű is megjelenhetnék.

— **A soproni evang. tanítóképezde** június hó 22-én ünnepelte fennállásának 50-ik évfordulóját. A szép ünnep ismét emlékezetünkbe hozta Pálffy Józsefet, az intézet nagynevű alapítóját, ki megmutatta, hogy hittel s buzgósággal miként lehet a semmiből is nagyot teremteni. Azért, bár most nagyon is megnehezedtek a gondok ezen intézet felekezeti jellegének további fenntartására nézve, bátorítson és lelkesítsen az a tudat, hogy Pálffy hitével és buzgóságával megtarthatjuk, sőt tovább is fejleszthetjük az ő alkotását.

— **Roth Henrik missziói növendékünkről** azt az örvendetes értesítést kaptuk a Lipesei Misszió igazgatójától, hogy húsvétkor igen jól vizsgázott s tanárainak szeretetét bírja. Most a 4-ik évfolyamban van s ha továbbra is minden jól megy, úgy 1911 húsvétján teszi majd le az utolsó vizsgát. „Nagy öröömre szolgálna, fejezi be jelentését Schwartz missziói igazgató, ha misszióink akkor az első magyarhoni evang. hittérítőt nyerné s küldhetné ki benne.“

— **A soproni theologiai akadémia** életében nagy változás állott be a most bezárt évfolyammal. Az intézet nagynevű igazgatótanára: *Poszvek Sándor* sok évi buzgó és lelkes munkásság után nyugalomba vonult. Távozásakor nemcsak volt tanítványainak nagy serege, kiknek szívébe annyi szaktudással és oly fáradhatatlan buzgósággal plántálta a lelkesedést és szeretetet az egyház és a lelkési pálya iránt, hanem az egész dunántuli kerület, melyben működése hosszú ideig irányító s nem egy téren korszakalkotó volt, sőt az egész egyetemes egyház, melynek közgyűlésén az egyházi főjegyzői tisztet tölti be, meghajtja a hála és elismerés lobogóját a visszavonuló veterán tanár és igazgató előtt. — A visszavonulásával megüresedett igazgatói széket egyhangú lelkesedéssel *Bancsó Antalra* bízta az egyházkerületi főiskolai nagybizottság, míg a gyakorlati theologiai tanszékre *Stráner Vilmos* kőszegi lelkész választatott meg valamennyivel egyetlen szavazat ellen. Isten áldása nyugodjék a megválasztottak működésén, hogy ezen theologiai akadémiánk ezentúl is oly építő irányban töltse be hivatását az egyházzal szemben, mint eddig s az az osztatlan elismerés, melyet eddig élvezett, osztályrésze maradjon továbbra is!

Külföld.

— **Hamburg** városának tanácsa elhatározta, hogy a Wichern-jubileum alkalmából 50,000 márkába kerülő tanító-házat építtet a „*Rauhes Haus*“-nak. Így ünnepli Hamburg nagy fiának százéves születésnapját!

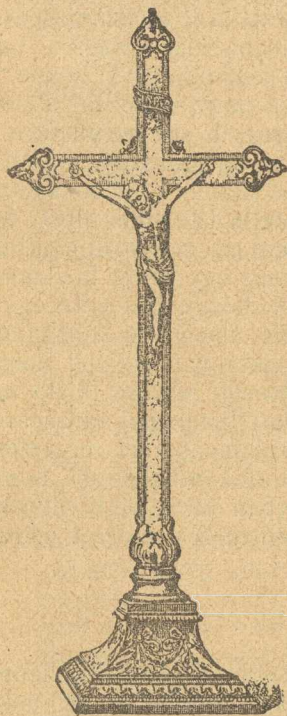
— A svéd állami költségvetésben 8000 korona szerepel mint utazási ösztöndíj svéd lelkészek számára. Ezen összeg 15 lelkész között osztatik fel és mindegyiknek elő van írva, hová utazzék. Németországban tanulmányozandó tárgyak a diakonisszaügy, a gyermekistentisztelet, az ifjúság gondozása, a belmisszió nagy városokban, a keresztény-szociális munka, a katonák pasztorációja, a modern positiv theologia; Dániában is a belmissziói működés tanulmányozandó; Angolországban a szociális reform és a gyülekezetek pasztorációja. Egy ösztöndíjas részt vesz a londoni Exeter-Hallban tartatni szokott nagy vallási gyülekezésekben; végül egy lelkész ki van küldve az északamerikai svéd egyház meglátogatására. — Minálunk fel-felmerül a törekvés, ifjú „Timótheus“-ainkat a külföldremenéstől visszatartani! Melyik törekvés használ saját egyházának, amaz-e vagy ez-e?

Persely.

1908 május 21-től június 20-ig a következő adományt vettük a **Lipesei Misszió** részére: A Rudolf-főgymnázium ifjúsági gyámintézete Békéscsaba, dr. Daxer György tanár útján 20 K. **Eddigi főösszeg 219 K 17 fillér.** — A második évnegyed adományösszegét 100 K 03 fillért (közte 14 K Roth Henrik magyar missziói növendék részére) június 27-én beküldtük a Lipesei Misszió pénztárába.

A nemesszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét továbbra is olvasóink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk. Szíves jóindulatukba ajánljuk különösen reformációi emlékalapunkat s missziói növendékünk neveltetési költségeire is hálásan vennénk dúsabb adományokat.

Szerkesztőség.

Pontos és legjobb órák 5 évi jótállás mellett!

Egyházi szent edények,

ugymint: oltári feszületek s gyertyatartók, urvacsorai-kelyhek, keresztelő-kannák, borkancsók, china-ezüst dísz-
* * * tárgyak, * * *

arany s ezüst ékszerek

evőeszközök, részletfizetésre is.

Javitásokra és vidéki megrendelésre különös gondot fordítok. Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

Polgár Kálmán

műorás és ékszerész

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 29. sz. alatt.

A protestáns egyházak szállítója.